

Mönster

en bok om att repetera
färg och form

Lotta Kühlhorn

BONNIER FAKTA

INNEHÅLL

Inledning.....	6	Jakten på grönt	51
		Turkos.....	52
EN VÄRLD AV MÖNSTER		Rosa	53
		Orange	54
Akut visuell lycka.....	11	Lila	55
Omgiven av mönster	14	Bruna toner	56
Av särskilt intresse	20	Svart.....	57
Allt kan bli mönster	23	Blått, vitt & rött	58
		En färg, två eller fler	59
FRÅN IMPULS TILL FÄRDIGT MÖNSTER			
Impulsen	27	OM FORM	
Göra en lista	28	Samla på former	65
Skissa och rita beståndsdelar	31	Prickar	66
Sätta ihop mönstret	32	Ränder	67
Vid tvivel – städa skrivbordet.....	34	Rutor	68
Men, vill jag ha det på mig?	36	Galler, flätat, vävt	69
		En serie grafiska mönster för en bok ...	70
OM FÄRG		Rita av.....	72
Samla på färger	41	Stilisera	73
Välja färger	43	Frukt & grönt	74
Vad är färg?.....	44	Bär	75
Några färgsystem.....	46	Växtlighet.....	76
Gult	47	Blommor	77
Rött	48	Trompe-l'œil	78
Blått.....	49	Marmoreringar	79
Grönt.....	50	Kontrast, luft, rörelse	80
		Wow-effekter	81

TEKNISKA AVDELNINGEN

Hur man repeterar ett mönster	84
Göra mönster med papper och penna ..	86
Vilken skala?	95
Göra mönster i Illustrator	96
Göra mönster i Photoshop	101
Handgjort mönster utifrån kvadrat ...	102
Mönster och geometri	104
Mönster med regelbundna polygoner .	106
Mönster av oregelbundna former	111
Plattsättningsmönster	112
Tessellation med bild utifrån triangel .	113
Tessellation med bild utifrån kvadrat .	114
Golven i trapphuset	116
De 17 symmetrigrupperna	118
Bårdmönster	122

RAPPORTER FRÅN MIN MÖNSTERVÄRLD

Alberte	127
Stolthet och fördom	129
Ett hus på repeat	131
Scenerier ur Brott och straff	132
Barndomens kalla nätter	134
Jag står här och stryker	137
Kattmänniska	139
Spontanspagetti	143

Hildegard	144
Kompott för hand i skala 1:1	147
Bananskalen	149
Natalia Ginzburg	150
Zappa	153
Handmålat flätat	154
Pergola	157
Plath/Steinbeck/Hesse	159
Håll käften och var söt	161
Du vet att du vill	162
Skockor i månsken	165
En skocka till	166
Ekollonfamiljen	169
Livsmedelsverket	170
Prickar i sovrummet	173
Plattan	175
Mönstrade ramar	177
Fredagsrapporten	179

TRYCKTEKNISKA AVDELNINGEN

Att förbereda för screentryck	182
Screentryck på tyg	184
Digitaltryck på tyg	188
Handtryckta tapeten	190
Efterord	194
Register	197

OMGIVEN AV MÖNSTER

Jag sitter hemma i soffan och ser mig omkring. Tapeten, alla kuddarna, filtarna, draperierna och gardinerna, alla i olika mönster. Jag dricker kaffe ur min favoritkopp, Berlinkoppen. Grön med svarta ränder. Om man vänder på assietten ser man att jag målat upp olika gröna nyanser på baksidan – jag ville en gång hitta exakt den gröna färgen.

Från min plats kan jag se in i hallen. Där är halltapeten som jag blev tvungen att måla klart själv, för tapeten räckte inte till hela rummet. Mönstret (svarta och vita vågiga stående ränder på karamellröd bakgrund) fick mig att tänka på hur ett kafé i Gränna kunnat se ut när min mamma gick där på 1950-talet eller en biograffoajé från samma tid, det kunde ju bli fint i en hall? Tapeten räckte bara till en tredjedel av hallen, men efter femton år hade jag målat klart väggarna för hand. I taket hänger lampor i art déco-stil. Det gör mig inget om stilar blandas, det tillför oftast något. Nu vill jag sy en dyna till en bänk som står där. Då och då bär jag dit en bit mönstrat tyg och ser om det passar, men annat kommer emellan och först måste jag skaffa själva dynan.

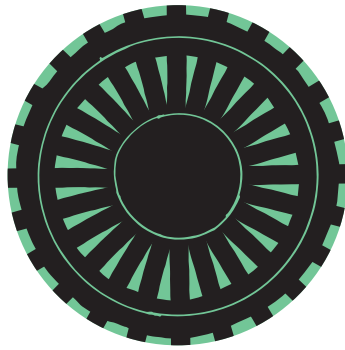
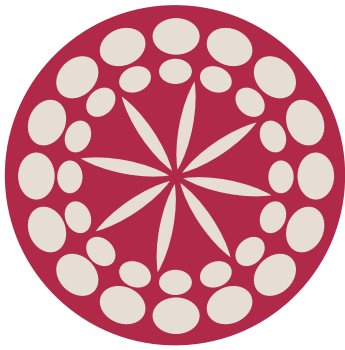
Det fortsätter med mönster i andra färger och stilar. Det blir så där jag bor. Jag måste ta bort det som skaver i ögat. Jag vill inte ha linoleummattan som hyresvärden lagt in. Jag vill inte ha någon strukturtapet, jag skalar bort (fullt dugliga, men fula) garderober. Jag älskar inte allt som är kvar av grunden, men så länge det inte är störande fult får det vara tills vidare. Jag måste göra om alla rummen, blir inte nöjd förrän de får egna liv.

Ett rum måste först målas i en färg eller få ett mönster i form av en tapet. Då är tonen satt. Jag tittar alltid efter mönster och har köpt många tapetrullar genom åren. En av de tidigare var på en loppis i New York, där fanns det en kartong med typiska amerikanska köksmotiv från 1940-talet. Jag kunde bara få med mig en rulle, men den räckte några år senare perfekt till vår ena köksvägg. Den föreställer krukor på hyllor och går i rött och grönt på ljus rosa, beige och grå bakgrund. En tapetrest blev också ett bokomslag till en roman som utspelade sig i USA på 1940- och 50-talen. Mönstret sammanfattade boken så bra.

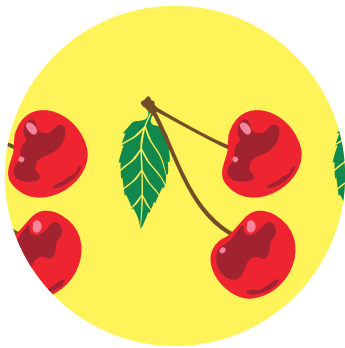
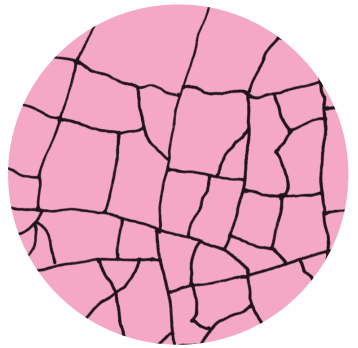
Så fort jag får upp en tapet på en vägg känner jag att jag genast vill se hur det blir om jag ställer en mönstrad lampskärm framför väggen. Till och med en lampknapp blir så mycket mer intressant mot mönstret. En mönstrad gardin till det och vi närmar oss. Det måste inte vara mönstrat, men det måste ha någon karaktär, en viss nivå av skönhet.

För många år sedan var jag på ett slott där alla salar var dekorerade med snäckor i stora mönster. Från taket hängde stalaktiter. Det var otroligt vackert. Jag vill också ha ett sådant rum och återvänder ofta till det minnet. Men snäckor? Var kan jag hitta så många snäckor att jag kan göra en lampa av dem? Istället får en snäckask på en hylla symbolisera snäckrummet så länge (och lampan gör jag av kottar som är lätta att få tag på).

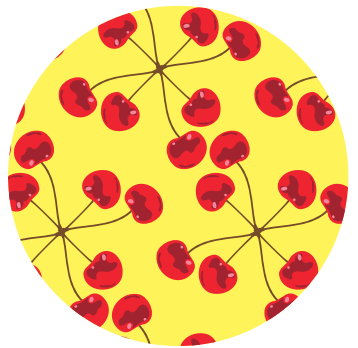

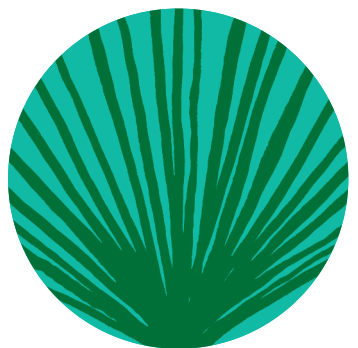
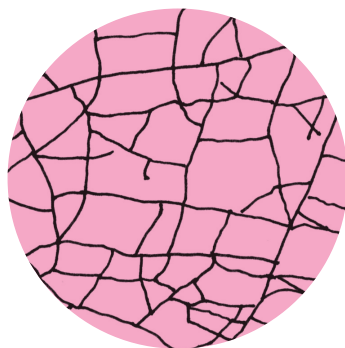
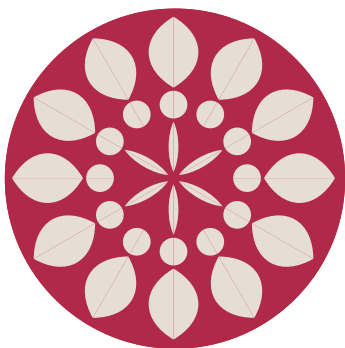
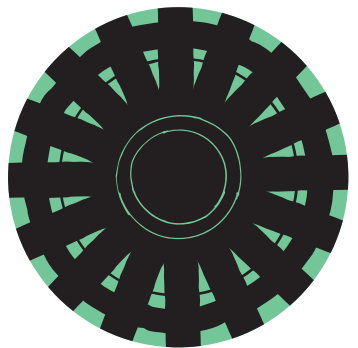
En kruka jag köpte efter ett anfall av akut visuell lycka, med svulstigt mönster av tallgrenar och kottar, pockar på min uppmärksamhet varje gång jag passerar den. Jag tittar på den och undrar hur många gröna nyanser ögat kan uppfatta. Den har också ett underbart krackelerat mönster i den rosa glasyren på insidan. Och kottarna, så perfekt uppradade. Jag vill göra något med kottar snart. Krukan är både somrig och vintrig. Och på samma gång julig. Bruna kottar, gröna barr och jag kan lägga till rosa som på krukans insida?

Mönstren hemma blir som ett stort skafferi att plocka ur. Att hämta kraft och inspiration från. Blicken fastnar på något som har hamnat där för att jag tycker om det. Saker som ger mig mer eller mindre akut visuell lycka. En burk med inlagda körsbär på en hylla. Vi använder ibland körsbären till en drink eller dessert. Jag tycker mycket om etiketten med en röd körsbärsbård mot en knallgul bakgrund. Jag kanske kan lösa mina senaste grubblerier kring hur jag ska visa symmetrier med hjälp av detta gula med körsbär på.

Det är inte lätt att ringa in vilka mönster jag faller för, det går inte att beskriva i ord. Jag bara ser det direkt. Några närstående har börjat förstå och vet ibland lika bra som jag vad jag är ute efter. Det kan vara färgerna. Det kan vara vad mönstret föreställer. (Kan inte låta bli att köpa en handduk med ett mönster där apelsiner på två ben spelar banjo med en gaffel.)

BESTÅNDSDELAR INSPIRERADE AV KRUKA MED TALLGRENAR OCH KOTTAR

Den rosa färgen kommer från krukans insida.

Skissade lite olika sorters grenar med olika penslar. Provade att klippa i papper. Upptäckte också att en del blev för kortbarriga, en del fick för långa barr och såg ut som fjädrar. Det gällde att hitta ett mellanläge.

Plockade kottar och målade av med tunn pensel.
Fyra grankottar och tre tallkottar fick det bli.

Femton olika kortare och längre grangrenar. Studerade hur enkelt man kan göra grangrenar genom att koppla ihop flera skott på lite olika sätt.

SKISSA OCH RITA BESTÅNDSDELAR

När jag vet vad jag vill ha med i mönstret är det dags att börja göra ut delarna. Ibland måste jag först testa vilken stil det ska ha. Ska jag klippa i papper, måla med pensel eller rita direkt i datorn? Om jag ska måla med pensel, ska det göras i svart tusch, för att senare få en färg eller målas på en gång med gouache i de färgerna jag vill ha? Ofta är det motivet som avgör tekniken.

Jag har någon gång fått för mig att ett mönster måste bestå av minst tolv olika bilder för att få tillräcklig variation. Även om det ska bli ett mönster med enbart ekblad så måste det vara minst tolv stycken olika blad (sedan kan man gärna göra 120 olika, men jag tänker att *minst* tolv behövs). Det gäller även om det bara ska vara stora handgjorda prickar. Man kan rotera, spegelvända och göra de olika objekten i flera storlekar för att göra skillnad på dem. Man kan använda samma bladform, men ändra riktningen på skaftet eller ändra lite på toppen av bladet för att förenkla processen. Utöver de tolv huvuddelarna kan det behövas ett antal mindre saker att fylla ut med, småljus liksom.

Jag ritar en del av de tolv sakerna helt klara (så att de stämmer med min grundidé), andra anar jag redan att jag kommer att behöva rita om, ändra lite på, förfinas. Jag ger dem lite olika färger så länge.

Om jag jobbar för hand har jag fat med färg, vattenglas, penslar och kanske ljusbord framme. Måla, torka, nästa motiv, torka, kanske återgå till motiv ett och fylla på med en färg till, torka och så vidare. Jag brukar jobba i ganska stor skala då (men max A4, för det är vad som går in i min skanner och det är krångligt att skanna delar av motiv).

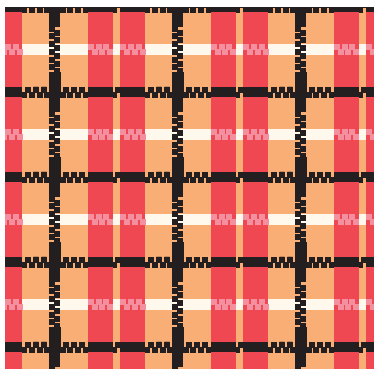
I datorn jobbar jag på ett liknande sätt och gör varje del så som jag såg det framför mig från början. En i taget. Försöker låta bli att sätta ihop delarna innan alla är klara. Provar bara lite, men vill inte fastna. Det är nästan som att följa ett recept när man lagar mat – skölj, skär, hacka, lägg i skålar. Nästa grej. Precis som vid matlagning är detta inte ett tillfälle för att stanna upp och känna efter.

Arbetet jag lägger ner nu för att få det mönster jag tänkte från början är viktigt. Om jag har tänkt att blomman ska liksom stråla in mot mitten, vara mörk i kanterna och ha ett lite komplicerat tunt gult nät på varje blad så gör jag det. Även om det tar jättelång tid gör jag en sådan blomma. Jag har svårt att jobba med något som jag har slarvat med för mycket, det är väldigt lätt att tappa lusten, för det som är dåligt kommer ju bara att upprepas när jag lägger ihop det till ett mönster. Det kan kännas fult och dåligt fast det egentligen bara beror på att jag slarvade för mycket med detaljerna. När mönstret ser fint ut är det enklare att värdera och titta på det utan att störas av att det är för skissartat utfört.

RÖTT

Tycker om namnen på röda läppstift: Le Rouge, Rose Mandarine, Ruby Woo, Rouge Allure, All Fired Up. Allt från de eldiga nästan orange till de djupa röda som inuti ett granatäpple. Röd vallmo, människor med röda händer och näsor. Tomater, körsbär och de flesta andra bär, rabarberstjälkar. Flugsvamp.

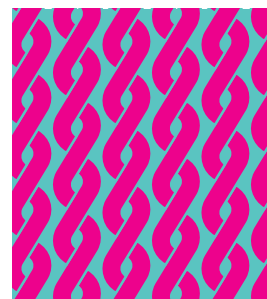
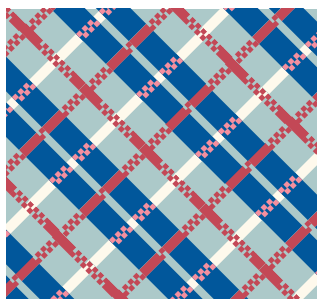
Campari – den vilda färgen. Den röda piccolodräkten på en målning av Chaim Soutine. Scharlakansrött och Ferraribilar. Fönsterluckorna på landsbygden runt Biel i Schweiz – målade i rött och svart. Kräfter och krabbor. Jultomar och vallmoblommor.

BLÅTT

Dalablått tycker jag mycket om. Himmelsblått. Havet som speglar sig i himlen. Det blå huset jag växte upp i. Konserthuset i Stockholm. Romantikens blå blomma. Cikoriablomman och blåeld. Servisen Blå eld. Den blå timmen. Den blå filmen. Blåmärken. Akvamarin, aqua, havet. Bergen som blånar i

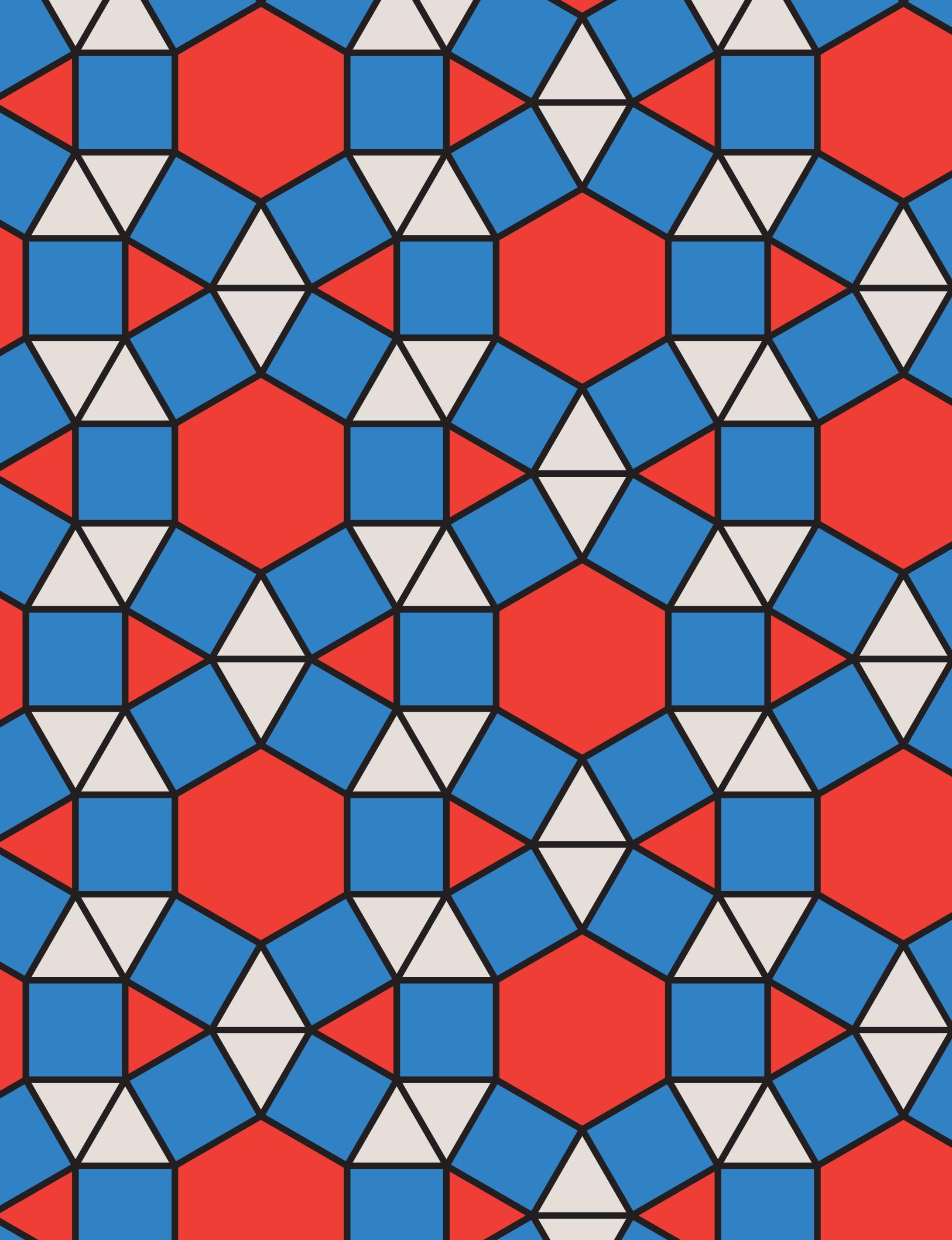
fjärran. Poolblått. Ultramarin lockar – men jag har märkt att andra mörkblå med lite gult i sig kommer bättre överens med andra färger. Har haft svårt att skilja på de mörka blå. Det lär vara så att man måste åka till Indien för att lära sig om indigo. Det blå från Japan. Blå arbetskläder och jeansblått.

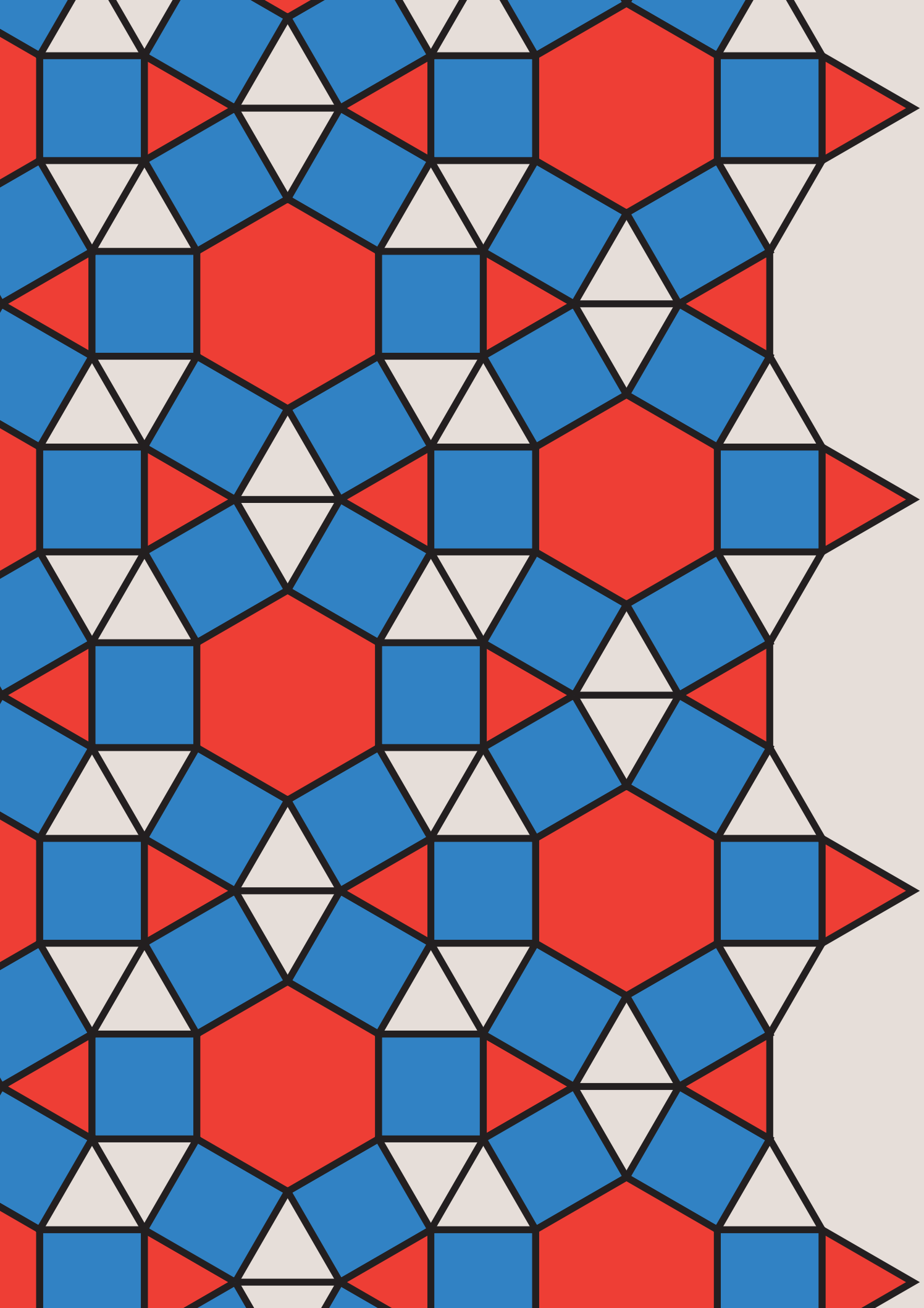

Ljusblå vägg:
S 0515-B

Ville ha väggfärg i samma blå som jag minns från barn-
domens ljusblå tandkräm.

GÖRA MÖNSTER MED PAPPER OCH PENNA

Här är grunden för att göra ett friare, handritat mönster som går att repetera åt alla håll. Tiden du lägger ner på att rita varje beståndsdel kommer att ge mönstret sin karaktär och styrka, så det är här det gäller. Men ha inte

för höga ambitioner från början utan gör några sådana här lite snabbt och enkelt för att se hur det fungerar. Jag använde ett papper som var 16×16 cm, men du kan ta vilket kvadratisk eller rektangulärt format som helst.

1. Jag tänkte att mönstret skulle bestå av småsaker som fanns längst ner i min väska. Jag skissade lite för att se hur jag kunde rita de olika föremålen. Det här kommer att bli beståndsdelarna i rapporten.

2. Ritade ut mittlinjer på mitt kvadratiske papper, för att dela det i fyra lika stora delar. Ritade in de flesta av mina motiv. Eftersträva att ligga så nära papprets ytterkanter som möjligt vid mittlinjerna. Lämna ytterhörnerna fria.

3. Fyllde i skissen med tjockare tuschpenna. (Man måste inte rita direkt på pappret. Man kan rita på lösa bitar som man fäster på ett papper precis där man vill ha dem och sedan kalkera på ett ljusbord eller mot ett fönster.)

4. Skär eller klipp nu utmed mittlinjerna så att du får fyra pappersbitar. Om man gör det här ordentligt ska man egentligen vara dödligt precis. Men för att prova behöver du bara vara så precis som du tycker är lagom.

A: MÖNSTER MED RAK RAPPORTERING

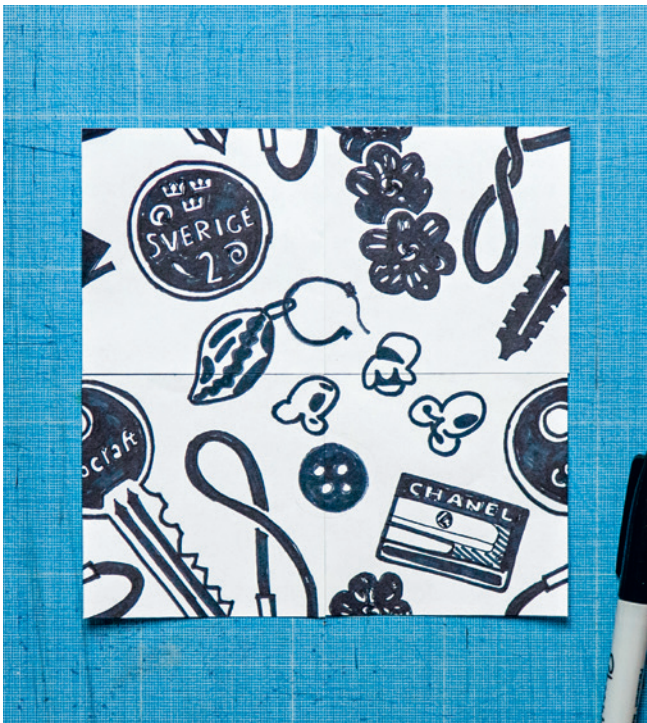
När du har delat pappret i fyra bitar ska du byta plats på bitarna. Beroende på hur de placeras blir det olika rapportering. Vi börjar med att göra en rak rapportering. Motiven i mönstret kommer att ligga i linje i både höjd- och sidled.

5 A. Byt plats på bitarna diagonalt mot varandra.

6 A. Tejpa ihop bitarna ordentligt på baksidan (här är det lätt att lägga bitarna fel av någon anledning). Nu möts de tidigare ytterhörnen och det uppstår en tom yta i mitten.

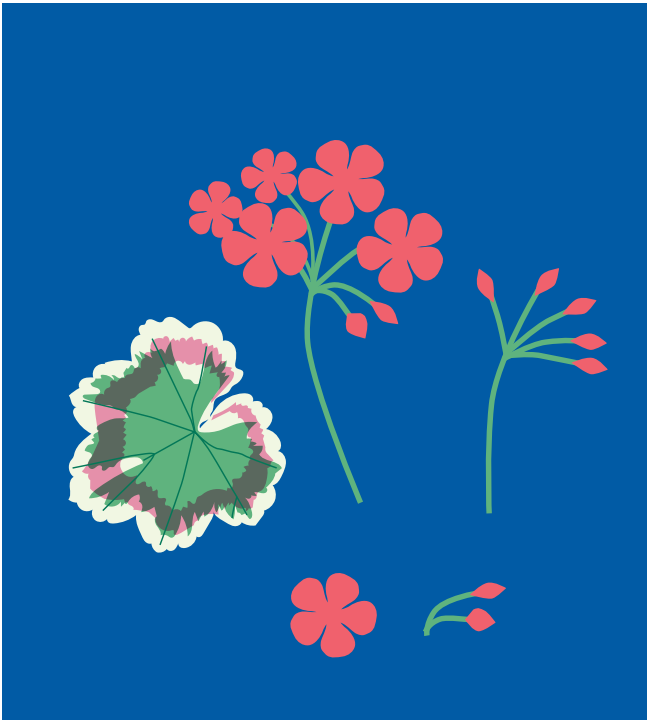
7 A. Fyll på tomrummet i mitten med fler motiv. Jag ritade örhänget, knappen och popcornen. Nu är rapporten klar. Om du rullar ihop pappret ser du att motiven på ytterkanterna passar ihop både vågrätt och lodrätt.

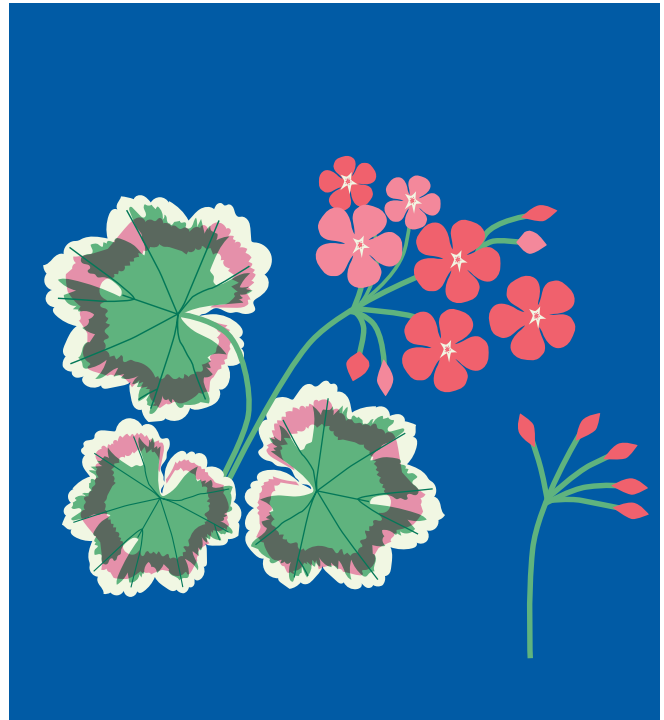
8 A. Här är nio kopierade kvadrater hoplagda. Nästa steg är att samla ihop och göra rapporten skarvfri.

HUR JAG GJORDE: HILDEGARD

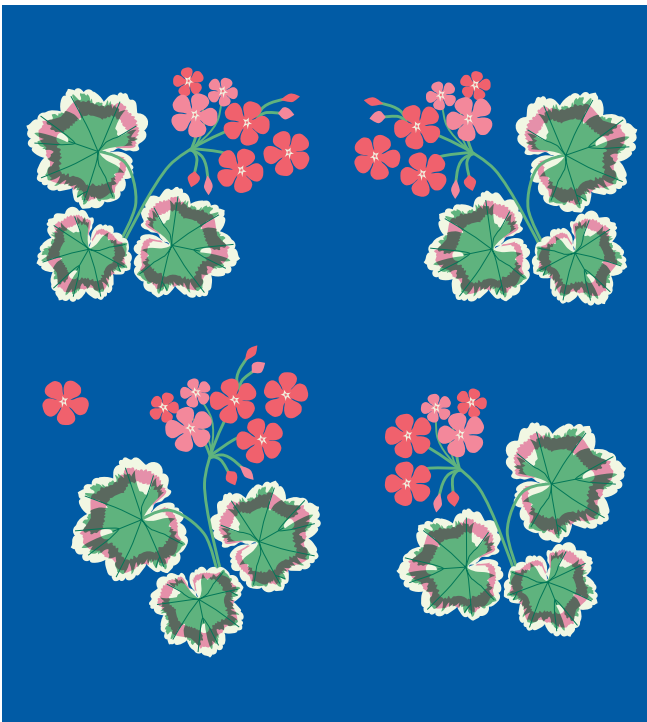
Jag har gjort ett mönster med pelargoner. Det heter Hildegard, efter min gammelmormor (se sidan 144).

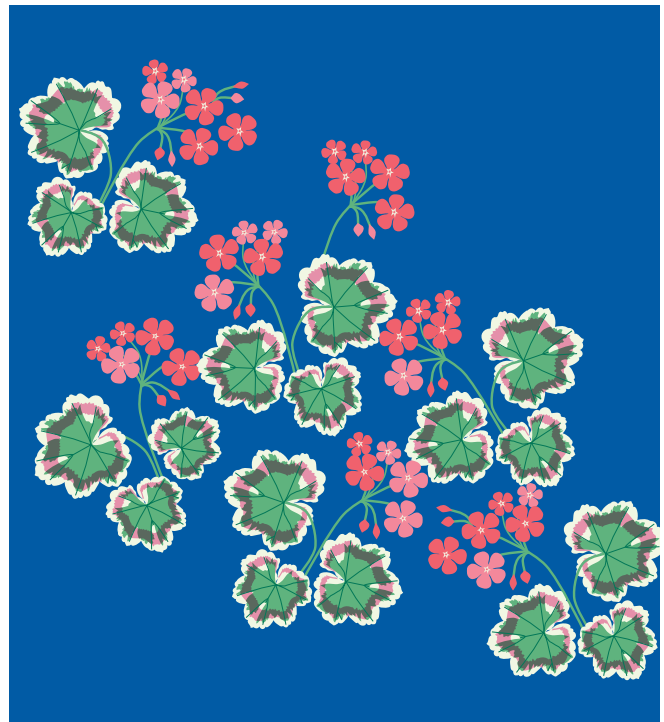
Jag ritade de olika delarna som skulle vara med direkt i Illustrator. Ett blad, en blomklase, en stjälk med knoppar och ett par extra knoppar. Jag lade ner mycket tid på bladet. Det rosa på bladet lät jag vara genomskinligt.

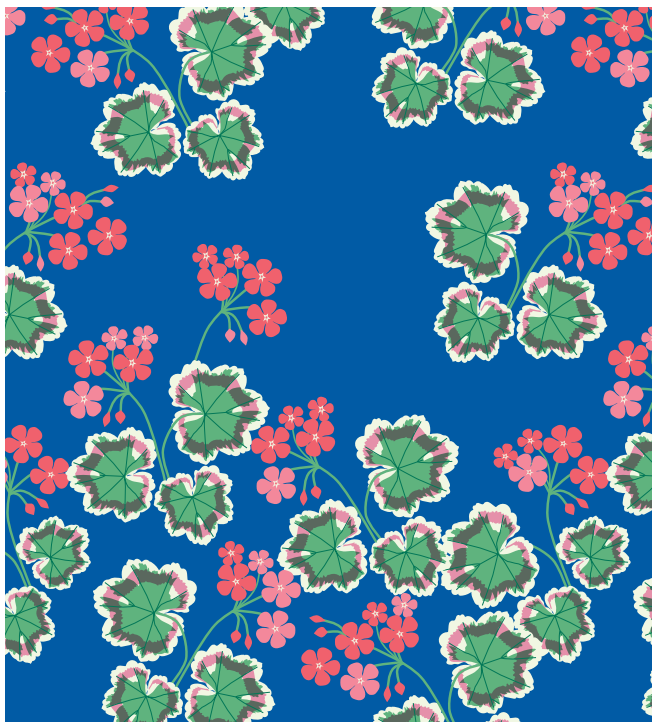
Jag kopierade bladet, roterade det och satte ihop till en liten grupp. Ägnade mig lite mer åt blommorna – provade att fylla ut blomklasen lite.

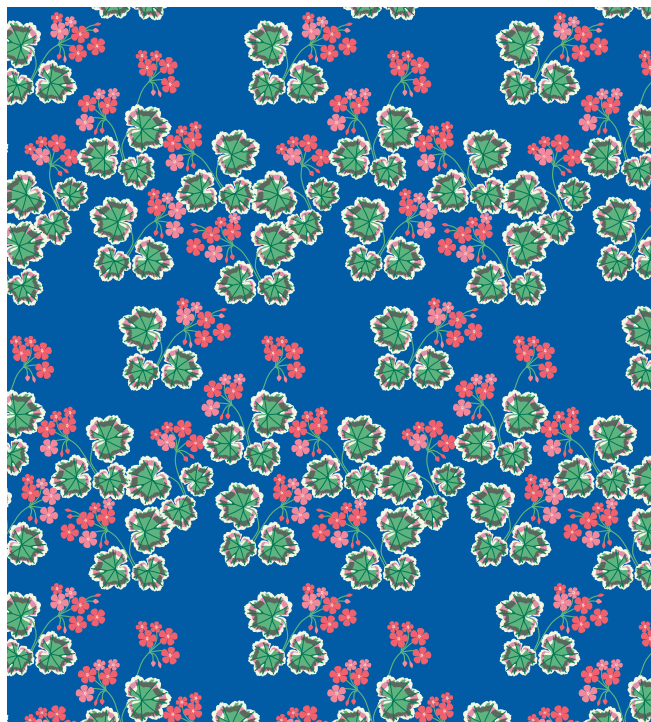
Jag kopierade och spegelvände gruppen och ändrade i några detaljer. Allt är likt, men ändå lite varierat. Bladen är samma enda blad som jag ritade från början men i olika storlekar.

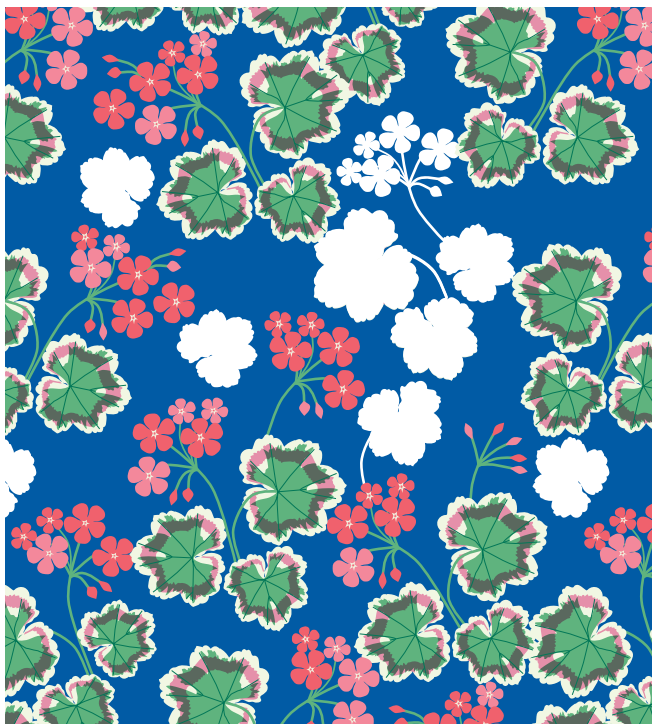
Nu förde jag ihop de olika grupperna, så att det skulle kännas lagom myllrigt och ha något att utgå ifrån. Dags att prova mönstret.

Testade att göra tegelstensrapportering. När mönstret var rapporterat såg jag ett hål som jag ville fylla igen.

När mönstret zoomas ut kan man tydligare se hur hålen skulle upprepa sig om jag hade låtit det vara.

Jag gick in i redigeringsläget igen och fyllde på med lite fler blad och blommor i det som var ett hål i mönstret. Använde de blad och blommor jag redan hade (kopierade, flyttade runt och roterade dem direkt inne i redigeringsläget).

Så här blev det. (Det finns ju fortfarande mindre hål här och var, men de får vara.) Nu finns mönstret i datorn och går att skicka iväg för tryck. Om man önskar kan man nu gå tillbaka in i redigeringsläget, markera allt och kopiera – då får man tag i det som är rapporten.

SKOCKOR I MÅNSKEN

Under några sensommarveckor på Gotland målade jag motiv från min trädgård. Jag ville redan från början att det skulle se ut som om målningarna egentligen var rapporter för mönster – hade sett gamla rapportoriginal som såg så fina ut. Tomma på kanterna, med ett koncentrerat och tydligt motiv. Det var ingen verklig rapport, jag hade inte räknat ut något, men jag såg till att bladen möttes tätt, precis som om det hade varit en tapet. Det var något med hela stämningen också. Jag lekte att jag var en mönsterritare som gick ut i trädgården, fann mina motiv, tog in dem till min arbetsskiva (som jag hade hittat i källaren) och började rita rapporter för tapeter. Jag hade en tunn målarrock på mig, många fina papper, alla i samma format, och nya färgburkar. Färgerna till den här plockade jag från min kaffekopp – Berlinkoppen (se sidan 192). När jag tittade på resultatet fick jag en känsla av att skockorna var avbildade på natten och att det gröna var månsken.

Den här rapporten av Skockor i månsken är gjord efter att målningen gjordes om till ett mönster. Se originalmålningen på sidan 190.

